

**BOLALARDA (TEMIR, OQSIL, VITAMINLAR YETISHMOVCHILIGI)
TANQISLIK ANEMIYALARI ETIOLOGIYASI**

Norqarayeva Baxtigul Abduraxmon qizi

E.pochta: baxtigulnorqarayeva@gmail.com

Tel nomer +998938190697

Kattaboyeva Muhayyo Nurmuhammad qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti,
Tibbiyot fakulteti, Terapevtik fanlar kafedrası O‘zbekiston

E-mail: muhayyo_kattaboyeva@tues.uz

mnkattaboyeva@gmail.com

ORCID: 0009-0005-7146-1255

Tel.: +998 91 589 93 07

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalar orasida keng tarqalgan tanqislik anemiyalarining — temir, oqsil va vitaminlar yetishmovchiligi bilan bog‘liq holatlarning etiologiyasi yoritilgan. Anemiyaning bolalar salomatligiga salbiy ta’siri, uning rivojlanish omillari, xavf guruhlari va kasallikning oldini olish yo‘llari tahlil qilingan. Tadqiqotda bolalarda uchraydigan anemiya turlari va ularning yuzaga kelishiga sabab bo‘luvchi omillar haqida tibbiy-nazariy asoslar bilan bir qatorda amaliy tavsiyalar ham berilgan. Mazkur maqola pediatrlar, umumiy amaliyot shifokorlari va tibbiyot yo‘nalishidagi talabalar uchun foydali manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: bolalarda anemiya, temir tanqisligi, oqsil yetishmovchiligi, vitamin yetishmovchiligi, tanqislik anemiyalari, anemiya etiologiyasi, bolalar salomatligi, profilaktik chora-tadbirlar, oziqlanish muammolari, pediatriyada anemiya.

Kirish.

Bugungi kunda bolalar salomatligi muammolari orasida anemiya, xususan, tanqislik anemiyalari muhim o‘rin egallaydi. Tanqislik anemiyasi deganda organizmda gemoglobin miqdorining kamayishi va shu bilan birga temir, oqsil hamda ayrim vitaminlar (ayniqsa B12 va foliy kislotasi) yetishmovchiligi natijasida yuzaga keladigan holat tushuniladi. Bolalik davri organizmning faol o‘sish va rivojlanish bosqichi bo‘lgani sababli, bu davrda zarur bo‘lgan oziq moddalarning yetarli miqdorda bo‘lmasligi turli kasalliklarning, xususan, anemiyaning rivojlanishiga sabab bo‘ladi.

Tanqislik anemiyalari bolalarda umumiy immunitetning pasayishi, aqliy va jismoniy rivojlanishning susayishi, asab tizimi faoliyatining buzilishi kabi salbiy oqibatlarga olib keladi. Ayniqsa, erta yoshdagi bolalarda anemiya og'ir kechadi va uzoq muddatli asoratlarga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli bu kasallikning etiologiyasini chuqur o'rganish, uning oldini olish, erta tashxislash va samarali davolash choralarini ishlab chiqish dolzarb vazifalardan biridir. Ushbu maqolada bolalarda uchraydigan tanqislik anemiyalarining asosiy sabablari, ularning kelib chiqish mexanizmlari hamda profilaktika va davolashning zamonaviy yondashuvlari yoritib beriladi.

Asosiy qism.

Tanqislik anemiyalari bolalarda uchraydigan eng ko'p tarqalgan qon kasalliklaridan biridir. Ular asosan temir, oqsil va vitaminlar kabi hayotiy muhim moddalarning yetishmovchiligi natijasida yuzaga keladi. Bu moddalarning organizmdagi o'rni beqiyos bo'lib, ularning tanqisligi qon hosil bo'lish jarayonining izdan chiqishiga olib keladi. Har bir moddaning tanqisligi o'ziga xos klinik ko'rinishlarga va oqibatlarga ega bo'lganligi sababli ularni alohida-alohida ko'rib chiqish zarur.

1. Temir tanqisligi anemiyasi

Temir tanqisligi anemiyasi bolalarda eng ko'p uchraydigan tanqislik anemiyasi turi hisoblanadi. Temir gemoglobin tarkibidagi asosiy element bo'lib, kislorodning to'qimalarga yetkazilishida muhim rol o'ynaydi. Bola organizmi o'sib borayotgani sababli, u doimiy ravishda temirga ehtiyoj sezadi. Temir tanqisligining asosiy sabablari quyidagilar:

- Yetarli va to'g'ri ovqatlanmaslik (ayniqsa hayvoniy mahsulotlarni kam iste'mol qilish);
- Chaqaloqlik davrida onaning kamqonligi yoki chaqaloqni faqat ona suti bilan uzoq vaqt boqish;
- Me'da-ichak kasalliklari natijasida temirning yomon so'rilishi;
- Parazit infeksiyalar (askaridoz, giardioz va boshqalar) tufayli temirning yo'qotilishi. Temir tanqisligi anemiyasi sekin-asta rivojlanadi. Bolalarda rangparlik, tez charchash, ishtahaning pasayishi, jismoniy va aqliy faollikning susayishi kuzatiladi. Davolashda temir preparatlari bilan birga temirga boy oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilish tavsiya etiladi.

2. Oqsil yetishmovchiligi bilan bog‘liq anemiya. Oqsil organizmda hujayra tuzilishi va gemoglobinning sintezi uchun zarur bo‘lgan asosiy moddalardan biridir. Bola organizmda oqsil yetishmovchiligi kuzatilganda, eritrotsitlar soni kamayadi va gemoglobin darajasi pasayadi. Bu turdagi anemiya ko‘pincha umumiy distrofik holatlar bilan kechadi.

Oqsil yetishmovchiligi quyidagi omillar ta‘sirida rivojlanadi:

- Yomon ovqatlanish va balansi buzilgan dieta;
- Ovqat hazm qilish a‘zolarining kasalliklari;
- Surunkali infeksiyalar.

Klinik belgilar temir tanqisligi anemiyasiga o‘xshash bo‘lsa-da, bu holatda bolalarda mushaklar zaifligi, o‘shishning sekinlashuvi, umumiy immunitetning tushib ketishi bilan birga yurak faoliyatining buzilishi ham kuzatiladi. Davolash oqsilga boy ovqatlar (go‘sht, sut mahsulotlari, tuxum, dukkaklilar) bilan birga oqsil preparatlari qo‘llanilishi orqali olib boriladi.

3. Vitamin yetishmovchiligi (B12 va foliy kislotasi) Vitamin B12 va foliy kislotasi megaloblast anemiyasining rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Ushbu vitaminlar DNK sintezi va eritrotsitlarning shakllanishida ishtirok etadi. Ularning yetishmovchiligi natijasida katta, ammo funktsional jihatdan to‘liq bo‘lmagan eritrotsitlar hosil bo‘ladi.

B12 vitamini yetishmovchiligining sabablari:

- Vegetarian ovqatlanish (hayvoniy mahsulotlardan voz kechish);
- Ichaklarning so‘rish funksiyasining buzilishi (masalan, seliakiyadek kasalliklar);
- Autoimmun gastrit.

Foliy kislotasi esa ko‘pincha yomon ovqatlanish, homiladorlik davrida yetarlicha qabul qilinmaganligi sababli bola tanasida yetishmovchilik bilan namoyon bo‘ladi. Ushbu vitaminlar tanqisligi bilan bog‘liq anemiyalar og‘ir kechishi, asab tizimi buzilishlari, hushyorlikning pasayishi, koordinatsiya muammolari kabi klinik belgilar bilan namoyon bo‘ladi. Davolashda B12 vitamini in‘eksion shaklda, foliy kislotasi esa og‘zaki tarzda beriladi.

4. Anemiyaning oldini olish va profilaktikasi. Bolalarda tanqislik anemiyalarining oldini olish uchun quyidagi choralar muhim ahamiyatga ega:

- Bolani to‘g‘ri va muvozanatli ovqatlanirish (temir, oqsil va vitaminlarga boy mahsulotlar bilan);
- Onalarni homiladorlik davridan boshlab temir va foliy kislotasi preparatlari bilan ta‘minlash;
- Yuqori xavf guruhiga kiruvchi bolalarni (erta tug‘ilganlar, ko‘p kasallanuvchan bolalar) muntazam tibbiy nazoratda saqlash;
- Ichki kasalliklar va parazit infeksiyalarni vaqtida davolash.

Xulosa:

Bolalarda tanqislik anemiyalari — bu temir, oqsil va vitaminlar (ayniqsa B12 va foliy kislotasi) yetishmovchiligi natijasida yuzaga keladigan, organizmning umumiy rivojlanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatuvchi jiddiy patologiyalardan biridir. Bu turdagi anemiyalar bolaning jismoniy, aqliy va emotsional rivojlanishini izdan chiqaradi, immunitetni pasaytiradi va turli asoratlarga olib keladi. Temir tanqisligi anemiyasi eng ko‘p uchraydigan shakl bo‘lib, uni erta aniqlash va davolash bolalar sog‘lig‘ini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Anemiyaning asosiy sabablari noto‘g‘ri ovqatlanish, surunkali kasalliklar, ichakda so‘rilish buzilishlari va parazitlar kasalliklar bilan bog‘liq. Shuning uchun kasallikni davolash bilan birga uning oldini olish choralari — to‘g‘ri ovqatlanishni tashkil etish, vitamin va mikroelementlarga boy mahsulotlarni ratsionga kiritish, bolalarni doimiy tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish muhimdir. Ushbu masalaga bo‘lgan dolzarb yondashuv, ayniqsa pediatrlar va oilaviy shifokorlar tomonidan bolalarda anemiyani erta aniqlash va samarali davolashda muhim rol o‘ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G‘ofurova D.M., Karimova S.A. Bola kasalliklari. – Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2021.
2. Ergasheva N.K. Gematologiya asoslari. – Samarqand: SamDTI nashriyoti, 2020.
3. Axmedova M.X. Pediatriyada laborator va klinik diagnostika. – Toshkent: “Ilm-Ziyo”, 2019.
4. World Health Organization. Iron Deficiency Anaemia: Assessment, Prevention and Control. – Geneva: WHO, 2001.

5. Kasymova Z.T., Rahmatova L.B. Bolalarda ovqatlanish buzilishlari va anemiyalar. – Buxoro: BDTI, 2022.
6. Nelson Textbook of Pediatrics. 21st Edition. – Philadelphia: Elsevier, 2020.
7. Mirzayeva G.S. Vitaminlar va ularning biologik ahamiyati. – Toshkent: Fan, 2018.
8. UNICEF. The Impact of Anaemia on Child Development. – New York: UNICEF Reports, 2021.
9. Sharipova M.K., Nabieva D.A. Pediatriyada parhez va profilaktika asoslari. – Toshkent: “Tibbiyot”, 2020.